

ГЕНДЕРЛІК ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНІҢ ІС-ӘРЕКЕТІ

ГЕНДЕРЛІК ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ ДЕГЕН НЕ?

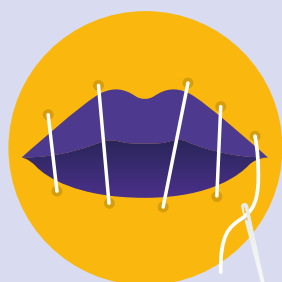
Жыныстық белгісі негізінде жасалған, әйелдерге физикалық, жыныстық немесе психологиялық нұқсан келтіретін не азап шектіретін немесе осындай нәтижеге әкелуі мүмкін болатын,

кез келген зорлық-зомбылық актісі, соның ішінде осындай әрекет жасалды деп қорқыту, қоғамдық немесе жеке өмірде болсын, мәжбүрлеу немесе өз бетімен бас бостандығынан айыру.

ГЕНДЕРЛІК ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ МЫНАДАЙ БОЛУЫ МҮМКІН:

Физикалық

Психологиялық

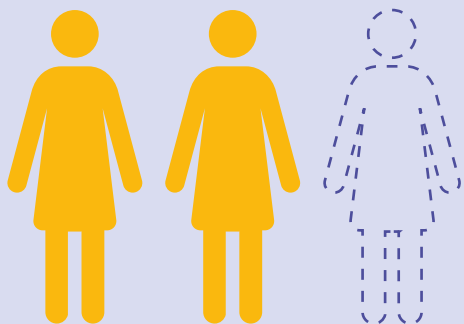

Сексуалдық

Экономикалық

БҰЛ МӘСЕЛЕ ҚАНШАЛЫҚТЫ ЖИІ КЕЗДЕСЕДІ?

Әрбір үшінші әйел (852 млн. әйелге дейін) өз өмірінде физикалық немесе сексуалдық зорлық-зомбылыққа ұшыраған.

ДДСҰ мәліметі бойынша, Қазақстанда әйелдердің 16%-ына жақын серігі зорлық-зомбылық жасайды, ал әйелдердің 5%-ы жақын серігі емес адамдардың тарапынан сексуалдық зорлыққа ұшырайды.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ҚАНДАЙ ПРОБЛЕМАЛАР ГЗ ҚАТЫСТЫ ЖАҒДАЙҒА ӘСЕР ЕТЕДІ?

50%

Проблема

Медицина қызметкерлерінің 50%-ы жәбірленген адамды толық тексермей, тек белгілі бір жерін ғана қарап шығады.

26 мин.

Проблема

26 минут – зардап шеккен адамды қарауға бөлінетін орташа уақыт.

>55%

Проблема

Медицина қызметкерлерінің 55%-дан астамы жеке тексеру бөлмесінің жоқ екенін айтты.

78%

Проблема

Гендерлік зорлық-зомбылық жағдайын тексерген медицина қызметкерлерінің 78%-дан астамы психологты жұмысқа тартпайды.

87%

Проблема

Медицина мекемелерінің 87%-дан астамының штатында әлеуметтік қызметкерлер жоқ.

>50%

Проблема

Сауалнамаға қатысқан медицина қызметкерлерінің 50%-дан астамының негізгі медициналық білімі аясында ГЗ-қа қатысты реттеу дағдысы жоқ.

20%

Проблема

Респонденттердің 20%-ы ғана ГЗ құрбандарымен жұмыс істеу үшін коммуникативті дағдыны үйренген.

1/3

Проблема

ХСБ-10-да қажетті кодтың бар екеніне қарамастан, медицина қызметкерлерінің үштен бір бөлігі ГЗ жағдайларын зорлық-зомбылық деп тіркемейді. Мұның орнына гендерлік зорлық-зомбылық әдеттегі жарақат ретінде тіркеледі.

95%

Проблема

Медицина қызметкерлерінің 95%-ы ДДСҰ-ның гендерлік зорлық-зомбылық бойынша клиникалық сауалнамасын пайдаланбайды.

Неге бұл жаман?

Жарақат пен зақым келген жерлер байқалмаған күйінде қалады.

Неге бұл жаман?

Медицина қызметкері мен жәбірленген адамның арасында сенімді қарым-қатынас орнатуға уақыт жеткіліксіз.

Неге бұл жаман?

1. Тексеру аймағына бейтаныс адамдардың кіруі жәбірленушінің дәрігерге шынын айтуына мүмкіндік бермейді.
2. Жәбірленген адамды тексеру кезінде қасында зорлық-зомбылық жасаған адамның болуы оған қысым жасайды.

Неге бұл жаман?

Гендерлік зорлық-зомбылық құрбандарының психикалық денсаулығының нашарлауы ұзақ мерзімді проблемалар мен өзін-өзі өлтіруіне әкеп соғады.

Неге бұл жаман?

ГЗ нәтижесінде жәбірленген адамдар ұзақ мерзімді әлеуметтік және экономикалық мәселелерге тап болады.

Неге бұл жаман?

Медицина қызметкерлері халықаралық ұсыныстар мен ғылыми зерттеулерге негізделген, зорлық-зомбылық құрбандарымен жұмыс істеу ерекшеліктерін оқып-үйренбеген.

Неге бұл жаман?

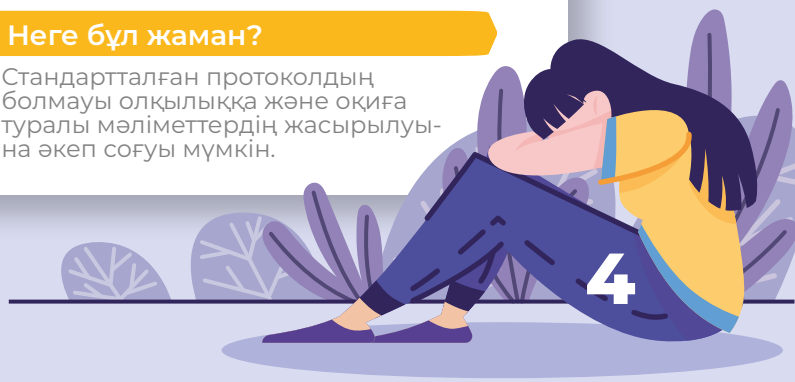
Коммуникацияға қатысты қиындықтар сенімді қарым-қатынас орнатуға кедергі туғызады, сондай-ақ басқа да психологиялық жарақат келтіруі мүмкін.

Неге бұл жаман?

Елдегі гендерлік зорлық-зомбылық туралы статистика мәліметтері шындыққа сай болмауы мүмкін, бұл мәселенің күрделілігін түсінуге және сәйкесінше мемлекеттің іс-қимыл жасауына әсер етеді.

Неге бұл жаман?

Стандартталған протоколдың болмауы олқылыққа және оқиға туралы мәліметтердің жасырылуына әкеп соғуы мүмкін.

НЕ ІСТЕУ ҚАЖЕТ?

1. ГЗ құрбандарын тиімді жолмен қайта бағыттау, одан кейін олардың отбасына ауыртпалықсыз оралуы, қоғамда әлеуметтенуі үшін медициналық мекемелер, құқық қорғау және әлеуметтік қорғау органдары қызметкерлерінің өзара әрекеттесуінің тұрақты механизмін ұйымдастыру.

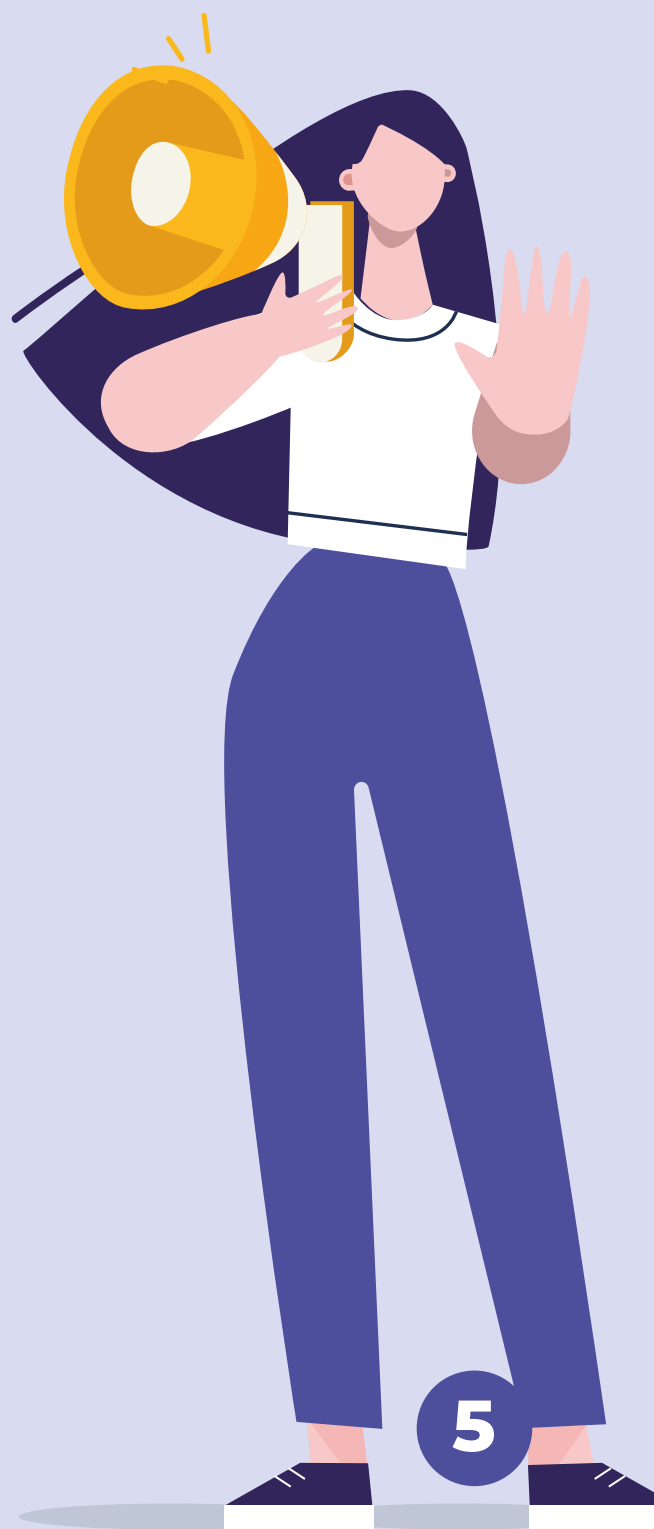
2. Медицина мекемелерінің жұмыс істейтін қызметкерлерін гендерлік зорлық-зомбылық жағдайында жәрдем беру мәселелері, соның ішінде ДДСҰ сауалнамасы негізінде қарым-қатынас дағдыларын дамыту бойынша арнайы оқыту.

3. Медициналық білім беру жүйесіне гендерлік зорлық-зомбылық жасалған жағдайда көмек көрсету ерекшеліктеріне көңіл бөлетін оқу бағдарламаларын енгізу.

4. Зардап шеккен адамдарды жеке қабылдау үшін медицина мекемелерінде арнайы жабдықталған бөлме ашу, оны қажетті медициналық бұйымдармен, жедел контрацепцияға және қатынас жасалғаннан кейін ЖЖБИ мен АИТВ профилактикасына арналған дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету.

5. Жәбірленген адамдарға кешенді көмек көрсету үшін медициналық мекемелерде мынадай құрамдағы көпсалалы мамандардың топтарын құру:

- 1)** жәбірленген адамға медициналық жәрдем беретін және қабылдаудың оңтайлы ұзақтығын кем дегенде 45 минутқа жеткізетін медицина мамандары;
- 2)** алғашқы психологиялық көмек көрсететін және одан кейінгі психологиялық оңалтуды ұйымдастыратын психологтар;
- 3)** әлеуметтік қолдауды ұйымдастыратын әлеуметтік қызметкерлер.

НЕ ІСТЕУ ҚАЖЕТ?

6.

ГЗ көрген пациенттердің жағдайын тіркеу қағидаларына өзгерістер енгізу.

Бұл үшін медицина қызметкерлеріне «қос кодтауды» қолдану мүмкіндігін беру керек, мұнда бірінші код гендерлік зорлық-зомбылық түрін, ал екіншісі анатомиялық зақымдану орнын көрсетеді.

7.

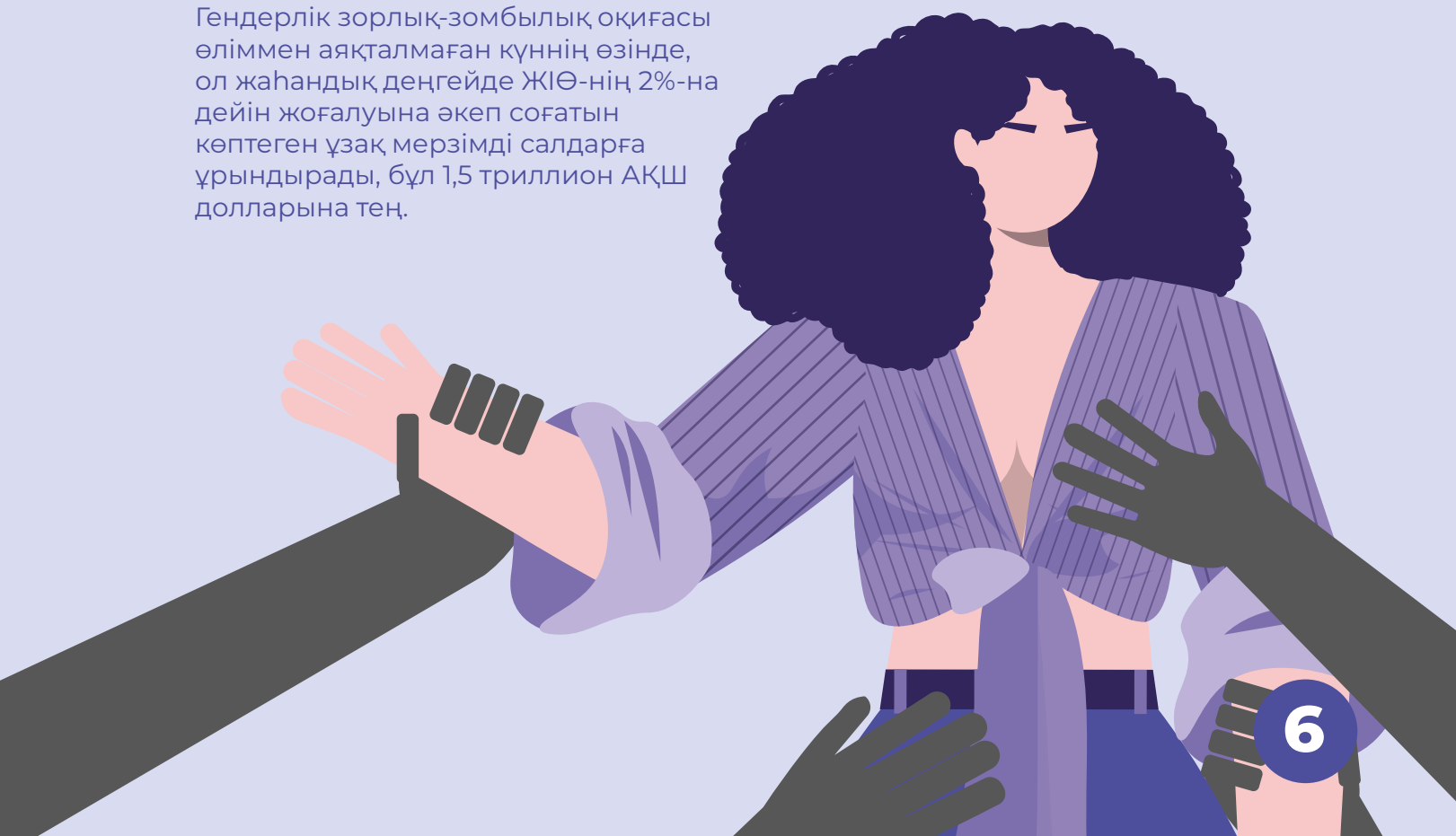
ГЗ оқиғасын дәл және толық тіркеуді ынталандыру үшін ГЗ құрбанына медициналық жәрдем көрсету кезінде медициналық қызметтерге ақы төлеу жүйесін құру.

ГЕНДЕРЛІК ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТЫҢ САЛДАРЫ ҚАНДАЙ?

2017 жылы бүкіл әлем бойынша 87 000 әйел зорлық-зомбылық құрбаны болды, олардың жартысынан астамы (58%) серігінің немесе отбасы мүшесінің қолынан қаза тапқан. Бұл дүние жүзінде күн сайын 137 әйел өзі танитын адамның қолынан өледі деген сөз.

Гендерлік зорлық-зомбылық оқиғасы өліммен аяқталмаған күннің өзінде, ол жаһандық деңгейде ЖІӨ-нің 2%-на дейін жоғалуына әкеп соғатын көптеген ұзақ мерзімді салдарға ұрындырады, бұл 1,5 триллион АҚШ долларына тең.

Гендерлік зорлық-зомбылық бір адамның немесе жеке отбасының ғана емес, бүкіл қоғам мен мемлекеттің проблемасы.

КАКОВЫ ПОСЛЕДСТВИЯ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛИЯ?

1. ГЗ физикалық денсаулыққа келтіретін зардабы:

- 1) жұмсақ тіндердің, ішкі мүшелердің зақымдалуы мен сүйектердің сынуы – зорлық-зомбылыққа ұшыраған әйелдердің 42%-ында;
- 2) қалаусыз жүктілік, аборт (екі есе артқан), соның ішінде заңсыз және өмірге қауіпті аборт;
- 3) жыныстық жолмен жұғатын инфекциялар, соның ішінде АИТВ;
- 4) аяғы ауыр әйелдерде – түсік тастау, сәбиді өлі туу, шала туу (41%-ға өскен).

2. ГЗ психикалық денсаулыққа зияны:

- 1) депрессия;
- 2) мазасыздық, стресс және жарақаттан кейінгі бұзылыстар;
- 3) ұйқының бұзылуы;
- 4) тамақтанудың бұзылуы;
- 5) тұлғалық бұзылу;
- 6) өзіне-өзі қол салуға әрекет жасау.

Егер жәбірленушіге зорлық-зомбылық бала кезінен жасалса, онда бұл тұлғаның қалыптасуына, сондай-ақ адамның қоғамдағы әрі қарайғы мінез-құлқына әсер етуі мүмкін. Бұл болашақта тұлғаның зорлық-зомбылық жасауға бейім болуынан да, сондай-ақ зорлық-зомбылыққа ұшырағыштығынан да көрініс табуы мүмкін.

3. ГЗ әлеуметтік және экономикалық салдары:

- 1) жәбірленушіні қорлау – стигматизация;
- 2) жәбірленушіні айыптау – виктимблейминг;
- 3) мәжбүрлі неке;
- 4) оқшаулау;
- 5) еңбекке жарамсыздық, табыстан айырылу;
- 6) өзіне және балаларына күтім жасау мүмкіндігінің шектеулі болуы.

Дереккөздер:

БҰҰ. 1993. «Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою туралы декларация»
<https://www.unhcr.org/gender-based-violence.html>

WHO. 2021. «Violence Against Women Prevalence Estimates». 2018

«Мар». 2021. WHO – VAW

Қазақстан Республикасының Жоғарғы соты. 2010. «Біріккен Ұлттар Ұйымының ерлер мен әйелдердің теңдігі туралы халықаралық құқықтық құралдарының жинағы»

United Nations Office on Drugs and Crime. 2019. «Global study on homicide: gender-related killing of women and girls»

UNICEF. 2020. «The material risks of Gender-Based Violence in Emergency Settings»

WHO. 2013. «Global and Regional Estimates of Violence Against Women»

«Gender-Based Violence». 2021. Unfpa.org, «Әйелге зорлық-зомбылық көрсету». 2021. Who.int

UNFPA Kazakhstan. 2021. «Гендерлік зорлық-зомбылық түрлері».

Қазақстандағы ЮНФПА ресурстары

 www.kazakhstan.unfpa.org

 @UnfpalnKazakhstan

 @UNFPAKAZ

 @unfpakaz

Бұл жарияланымды Ұлыбритания үкіметінің қаржылық қолдауымен ЮНФПА әзірледі.

Жарияланымның мазмұны Ұлыбритания үкіметі мен ЮНФПА-ның ресми көзқарасын білдірмейді.